

Gåktu journalistihkka Fovsev gåvvidij

Vássám ájge vierrevuohta ja boahtteájge rijddo

Eli Skogerbø · Roy Thowsen Krøvel
Inker-Anni Sara · Gabriella Tjelta Hansen
Bineeth Kuriakose · Katerina Tsetsura
Oslo universitiehtta (UiO) · OsloMet – storbyuniversitetet
Sáme allaskåvllå · Oslo universitiehtta (UiO)
OsloMet – storbyuniversitetet · Oklahoma universitiehtta

Tjoahkkájgæsos

Natur og Ungdom (NU) ja NSR Nuora (NSR-N) ásadin Fovse stuojmev jagen 2023. NSR Nuora la Vuona Sámij Rijkasiebre nuorajorganisasjåvnnå. Stuorámus aksjåvnåjn lidjin moadda tjuodes Oslo gahttunijn. Demonstránta vuosteldin gå Vuona ráddidus ittjij ájgo tjuovvolit Alemusrievtá duobmov jages 2021. Duobbmoståvllå sárnoj bieggafábmoásadusá Fovsen dåssjidin boatsojsámij almasjrievtesvuodajt Fovsen. Dán artihkkalin gæhttjap gåktu sáme ja vuona medijá diededin Fovse-ássje birra ájggegávdan 2015-2024. Gatjádip: Gåktu Fovse-ássje birástahteduváj (dålkkuduváj ja subtsastuváj) medijágåbttjåma baktu, ja makkir dålkkumrámmajt máhttep identifisierit medijágåbttjåmis? Adnep rámmaanalijsav medijágåbttjåmav guoradalátjit, ja gávnnap aktse iesjguhtiklágásj rámmajt danna. Guokta dajs li ienemusát aneduvvam: riektástáhttakonfliktarámma, mij la dan birra gå stáhtta mæddá lágav, ja kolonijja joarkka, mij la dan birra gå dålusj vierredago sámij vuosstij joarkeduvvi. Adnep aj Van Gorp buojkuldagáv kultuvrrapáhke rámmaanalijsa siegen. Gávnnap gå Fovsev gåbttjin de dav dahkin guovte dáttja subttsasij milta ma li buoragit sajájduvvam kultuvrraj. Dá guokta subttsasa gávnnuji 60 prosentan ålles 316 medijáássjijs. Riektástáhta subtsas la Vuona riektávuogádagá birra, ja mij la dajna riekta ja boasstot. Vuosstálasstema subtsas vuoset Vuona stáhtav dakkárin mij mierret mij la loahpe ja mij ij la loahpe dahkat. Vuosstálasstema subtsas vuoset Vuona stáhtav dakkárin mierret mav besa ja i besa dahkat. Ij avtanik subttsasin la sáme álmmuk, sáme duobddága jali sáme politihkalasj gájbbádusá guovdátjin. Fovse rijddo subtsastuváj degu juojddá mav Vuona stáhtta bierri dahkat, árvustaláduvvam Vuona njuolgadusáj milta. Gávnnap aj journalista adnin Alemusrievtá duobmov Fovse birra jages 2021 ja Duohtavuoda- ja såbadimkommisjåvnå diedádusáv (jages 2023) stuoves sadjen massta adnalin gå tjállin åvdep ájgij vierredagoj birra. Valla journalista e heva gehtjada vierredagojda ma máhtti boahtteájggáj dáhpáduvvat, dagu buojkulvisá diehti luondo biejsstema rijdojn ma li dálla. Gåhtjodip dáv vássám/boahtte ájge-asymmetrijjan. Dat vuoset gåktu journalistihka njuolgadusá bieledisvuoda hárráj bájnnin Fovse-tjállemav. Álkkep lij tjállet vierrevuodaj birra ma juo lidjin dáhpáduvvam, farra gå rijdoj birra ma ællim vil tjielggam.

Govva: Thomas Eira Jægervand

5.1 Álgadibme

Natur og Ungdom (NU) ja NSR Nuora (NSR-N) ásadin Fovse stuojmev jagen 2023. NSR Nuora la Vuona Sámij Rijkasiebre nuorajorganisasjåvnnå. Stuorámus aksjåvnåjn lidjin moadda tjuodes Oslo gahttunijn. Aksjåvnnå álgaduváj gå nágin guovdásj sebrulattja dát guovtet organisasjåvnås mannin Ulljo- ja enersjijjadepartementa (OED) boadáldahkaj. Dåppe årrun dallutjij gå politijja guottij sijájt álgus idjaguovddela, birrusij 4 biejve maŋŋela. Valla dat ij lim aksjåvnåj loahppa. Dat maŋenagi stuoroj gå ienep aktivista, sihke organisieriduvvama ja organisierimahtes, sæbrrin. Aktan stieggijin moadda departementajt ja almulasj huodnahijt váj ulmutja ettjin sisi besa. Greta Thunberg lij akta dajs rijkajgasskasasj aktivistajs gudi viehkedin vaddet aksjåvnåjda berustimev ålggorijkan. Vuosstálasstem bådij dassta gå Vuona ráddidus ittjij Alemusrievtá duobmov tjuovo. Duobbmoståvllå sárnoj bieggafábmoásadusá Fovse bájken mieddin Oarjjel-Fovse sijda ja Nuortta-Fovse sijda ælloniehkij almasjrievtesvuodajt. Vuona Alemusriektá sárnoj 2021 gålgådismáno bieggafábmoásadusá lidjin loabedime. Sivvan dasi lij gå biejsstin tjieldij dálvveguohtomijt, ja navti sáme kultuvra ja æládusá vuodov. Vájku duobbmo sárnoduváj, de ettjin oajválattja majdik barga njuolggitjit vahágijt åvddål jage 2023 tjaktjagiesen. Dalloj lidjin Fovse-aktivista aksjåvnåjt ásadam gålmmi: guovvamáno-snjuktjamáno, moarmesmáno-biehtsemáno ja gålgådismáno jagen 2023. 2026 ragátmáno ij la ájn tjielggam gåsi da guokta tjielde galggi ådå guohtomednamijt oadtjot massám duobddágij åvdås.

Dán artihkkalin gæhttjap gåktu sáme ja vuona medijá diededin Fovse-ássje birra ájggegávdan 2015-2024. Dutkamgatjálvisá majt gatjádallap li: Gåktu subtsastuváj ja dålkkuduváj Fovse ássje medijágåvån, ja makkir dålkkumrámma gávnnap mij danna? Gå tjállep «mij» dutkamgatjálvisán de åvdemusát miejnnip tjálle, gudi li rámmajt gávnnam gå lip materiálav analysierim systematihkalattjat. Dålkkum aneduvvá dássju rámmajn teorijjalasj dádjadusán jus dat la systematihkalasj ja nuoges tjielgas vijddásap oasse gæhttjijs máhtti dav dåbddåt. Dat vijddásappot merkaj «mij» masi låhkke iesj aj gullu. Da rámma majt gávnnap, ælla nappu dássju tjállij ietjasa dålkkuma. Da li skánda majt mijá mielas stuoráp oasse låhkkijs dávk dåbddi. Dá gatjálvisá li vuodon analijsajda.

Fovse-aksjåvnå dáhpáduvvin sæmmi båttå gå Sáme, guojna, dádtja ja vuovddesuobmelattjaj Duohtavuoda- ja såbadimkommisjåvnnå låhpadin ietjaska bargov ja gálggijin ietjasa diedádusáv 1.6.2023 (SFK, jahke 2023). Oslon lidjin aksjåvnå dan biejve gå diedádus Stuoradiggáj gálggiduváj. Dat jáhkedahtte vijdedij rijkamedijáj berustimev diedádusá hárráj (Skogerbø et al., jahke 2024). Fovsestuojme ulmme lij Alemusrievtá duobmov oadtjot tjuovvoluvvam dåjmaj ma dav vahágav njuolggijin majt fábmoásadusá lidjin Fovse sámijda dahkam. Dát ulmme jåhtelit tjanáduváj aktij dajna gatjálvisájn le gå máhttelis såbadit sámij ja ieneplågoálmmuga gaskan jus dát ij la tjoavdeduvvam.

Navti sjattaj Fovse ássje oassen dágástallamis dan birra gåktu Duohtavuoda- ja såbadimkommisjåvnå diedádusáv galgaluluj tjuovvolit. Konflikta vuoset gåktu stáhta politihkka l njuolgga sáme kultuvra ja æládusá iellemævtojda vájkkudam. Fovse

bieggafábmoásadusá oadtjun loabev biggit åvddåla gå rijddo lij riektávuogádagán tjoavdeduvvam. Ássje vuoset aj gåktu dåjma væråltvijddásasj dálkádahieden máhtti negatijva láhkáj iemeálmmugijda vájkkudit, sæmmi iemeálmmugijda ma njuolgga dálkádakrievddamijt vásedi (Jaakkola et al., 2018). Dát la sihke bájkálasj gássjelisvuohta Fovse ællosámijda ja væråltvijddásasj fenomiedna (Båld, 2025; Osakada, 2025). Maŋŋela gå Duohtavuoda- ja såbadimkommisjåvnå diedádus Stuoradiggáj gálggiduváj 2023 biehtsemáno, de li muhtema vuosedam diedádus dættot ienep kultuvra ja giela massemav gå rievtesvuodajt ednamijda ja tjátjijda (Josefsen & Broderstad, 2024). Sáme dutke Rauna Kuokkonen (2026) miejnni Vuona oajválattja e dåhkkida Alemusrievtá duobmov jalik Fovse-aktivistaj gájbbádusájt. Sån miejnni dát máhttá liehket fássta ja stuoves åvddånibme, ij soajtádahka. Sån gåhtjut dav kulturologijjan: tendænssa giehtadallat sáme gájbbádusájt kultuvralasj dåhkkidibmen farra gå politihkalasj rievtesvuoda ja ednamijda rievtesvuoda. Stuorra dágástallama sámepolitihka birra álu ednamrievtesvuodajt giehtadalli. Dát guosská ájnnasit stuorra biejsstemijda gå enersjijjabuvtadibme ja gruvvodåjma.

5.2 Dutkam Fovse birra

Dutke sihke Vuonan ja ålggorijkan li guoradallam Fovse ássjev ja Fovse-stuojmev (Cambou, 2024; Ellingsen, 2024; Fjellheim, 2024; Mósesdóttir, 2024; Sara et al., 2026). Fovse-stuojmme ja Alemusriektá duobbmo lij dan birra makkir rievtesvuoda sáme álmmugin, ja sierraláhkáj ællosámijn, li gå ednamijt hæhttuji ierit vaddet. Ellingsen (2024) tjállá dan birra gå javladuváj sij gudi biggijin dárbahin jåhtelis mærrádusájt tsieggimij birra ma ettjin máhte vuorddet. Sæmmi båttå lij nuppe láhkáj gå sáme rievtesvuodajt ájggun tjielgadit. Fjellheim (2024) vuoset gåktu bájkálasj berustiddje ja kommersiála vidnudagá avta bielen ja ællosáme nuppen bielen, åvdedin ållu guovtelágásj vuojnojt ja máhtov dassta mij lij hásstalussan. Dá dutke vaddi midjij ájnas ræjdojt dádjadittjat Fovse ássjev sáme rievtesvuodaj dágástallamin ja man ájnnasa såbadimprosessa li. Duohtavuoda- ja såbadimkommisjåvnnå dættodij kultuvralasj ja gielalasj vidjurijt. Dá dutkama farra vuosedi gåktu biejsstema tjæroj duobddágijn vájkkudi njuolgga máhttelisvuohtaj sáme æládusájt ja kultuvrav dåjmadittjat. Sáme kultuvrra, máhtto, giella ja iesjmierredibme gulluji viek tjielggasit aktij. Ragnhild Nilsson tjállá ietjas dåktårgrádabargon: «Ulmutjijt ij máhte ednamijs ieredit. Duobddága, ednama ja bájkke li guovdásj vuodon sihke dasi mij autonomijjav dahká ja mij sámijt dahká (Nilsson, 2021, p 17).

Åvdep dutkamijn lip gehtjadam gåktu Fovse-aktivista adnin iesjguhtiklágásj vuogijt oajválattjajt jåvsåtjit ja medijåberustimev oattjotjit, dagu miellavuosádusáj, sivijla vuosteldibme, almulasj huodnahij okkupierim ja ietján (Sara et al., 2026). Dánna gehtjadip gåktu medijá «birástahttin» ássjev, namálattjat gåktu biedjin ássjev duon dán aktijvuohtaj ja rijdov dålkkujin ja tjielggijin. Rámmateorijja oajvveájádus la ássjev máhttá moattet perspektijvas gehtjadit, ja subtsastuvvá dettujn iesjguhtik árvojda

ja berustimijda (Goffman, 1974; Entman 1993). Gå rámmateorijjav adnep metåvddån medijágatjálvisájt ja journalistihkav guoradalátjit, de návti gatjádallap materiála gáktuj: Gåktu l gássjelisvuohta tjielggiduvvam? Mij la sivvan dasi? Gåktu máhttep árvustallat le gus riekta vaj boasstot? Ja mij la tjoavdos? Dålkkuma birástagájt dahkat sjaddá navti rijddon akteraj gaskan. Juohkkahasj sihtá åvddån buktet ietjas dádjadusáv ássjijs majt medijá åvddån bukti, juogu journalistihka jali kommentáraj baktu. Analijsan adnep rámmateorijjav tjielggitjit gåktu iesjguhtiklágásj berustime ja aktera ietjasa perspektijvajt åvdedi medijábirrasin. Vaj dádjadip goabbelis rámma båhti, de adnep aj buojkuldagáv «kultuvrrapáhke» (Van Gorp 2007). Dájna buojkuldagájn miejnnip metafåvrå, buojkulvisá ja tjåvda buojkuldagá sebrudagá aktisasj kultuvralasj repertoáras ma aktan bukti dádjadahtte medijá sisano dålkkumijt, dagu ådåsa, kommentára ja vuojnnosisadno. Dán perspektijvan ælla birástagá juoga majt journalista ietja li hihttim. Da li dålkkuma ma båkti kultuvralasj minsstarijt ma juo gávnnuji. Akta konkrehta buojkulvis máhttá dav vuosedit. Rámma *romantihkalasj luonndoháldadiddje*, mav lagábut gehtjadip tabellan 1, oadtju fámov kultuvrrapáhkes mij la dagáduvvam romantihka ájádusáj milta iemeálmmuga li luondo gáhttára. Vuonan dát nanniduvvá miehttseideologijjas, ájádus ahte váre ja merragátte li aktisasj nasjålnålasj ja ålggoiellemárbbe. Kultuvrrapáhke diehti máhttá artihkal ællosámijt åvddån buktet ieme kultuvra åvdåstiddjen man iellemvuohke luondo lahka l industrijjalasj tsieggimij diehti ájteduvvam, váni dav nammadimes njuolgga. Låhkke dåbddi minsstarav danen gå dat juo gávnnu kultuvralasj vædtsakkássan. Fovse ássjen la dát viehka ájnas: da dålkkumrámma majt analijsan adnep, viedtji ietjasa luohtedime fámov subttsasij baktu dáttja ståhttatsieggimis, dárojduhttempolitihka árbes ja såme iesjmierredimes.

5.3 Metåvddå

Materiálan li 316 dárogielak medijáássje Fovse ássjen, ma li almoduvvam dáttja ja såme medijájn 2015-2024. Akta svahkastibme l: analijsa artihkkalijs jages 2020 vájlluji. Tjoahkkijma 10 artihkkala dat jages, valla nágin vige diehti ettjin boade analijssaj fárruj. Materiálla mav lip analysierim gåbttjå ietján ålles rijdov mij la læhkám Fovse-ássjen, dat rájes gå vuostasj konsesjåvnnåmærrádusá dagáduvvin gitta Alemusrievtá duobbmuj jagen 2021, Fovse-stuojme ja dan birra mij dåhpåduváj maŋŋela. Dat la viettjaduvvam rijkkaavijsajs, bájkálasj avijsajs, regiåvnå medijájs, NRK:as ja såme medijájs dagu Ságat ja NRK Sámes. Sisadno l ådåsreportásja ja featurereportásja, kommentierima, dágástallamtjállusa ja ságájdahttema. Gå dán artihkkalin tjállep mediják gåbttjåm de dat merkaj divna redaksjåvnålasj sisadno mij la almoduvvam medijájn ma dåjmadusás stivrriduvvi, berustik sjáŋŋaris. Dasi gulluji aj kronihkka- ja avijssatjállusa maj aktera ålgoldisás li tjállám. Dákkár sisadno l huoman ájn oajvvedåjmadiddje åvdåsvásstádus, ja aneduvvá danen oassen medijá redaksjåvnålasj gåbttjåmis, vájku dat ij oajvvedåjmadiddje ietjas vuojnov ilmoda. Ájnas la dættodit mijá materiállaj ij gullu divna mij la Vuona medijájn almoduvvam dán ájgegávdan. Valla dat gåbttjå juohkka

lágásj ådåsmedijájt ja ienemus journalistihka hámijt ja ássjálasj tjállusijt. Materiálla l nuoges vijdes vaj gåbttjå ienemus vuojnojt ja perspektijvajt. Gå galggap materiálav analysierit de lip rámmaanalijsav adnám, dagu badjelin tjielggijma. Navti lip gehtjadam makkir dålkkumrámma båhti åvddån gå medijá li ássjev gåbttjåm (tabælla 1). Dájt rámmajt gávnajma guovte láhkáj: Gietjav båhti dutkamgirjálasjvuodas. Oanegattjat: girjálasjvuohta journalistihka ja rijdoj birra (Gitlin, 1980), girjálasjvuohta siváj ja vájkkudusáj birra gå li rijdo álggoálmmugij ja iehtjádij gaskan, ja tjuolma dálkádakpolitihka ja álggoálmmukrievtesvuodaj gaskan (Jaakkola ja iehtjáda, 2018, Mósesdóttir, 2024); dutkam såme rievtesvuodaj birra ja gåktu oajválattja giehtadallin dajt Fovse-ássje bále ja maŋŋela (Cambou, 2024; Fjellheim, 2024, Ravna 2022); guoradallama gåktu álggoálmmuga åvddån buvteduvvi rijkajgasskasasj dálkádakjournalistihkan ja luonndodiedajournalistihkan (Roosvall & Tegelberg, 2013; (Escobar, 1995); dutkam dan birra dárojduhttempolitihka l vájkkudam ja såme iesjmierredime birra (Josefsen & Broderstad, 2024; Minde 2003, Kuokkanen, 2026) ja ruodná kolonialissma ja enersjijja kolonialissma (Kårtveit, 2021; Normann, 2021, Ellingsen, 2024).

Tabælla 1. Fovse ássje 2015-2024 medijágåbttjåma dålkkumrámma

Rámma	Oanegattjat
F1 Dálkádakhiehte	Bieggafábmoásadusá hæhttuji jåhtelit tsieggiduvvat danen gå dálkádahka ij vuorde
F2 Riektástáhttarijddo	Såme ælla gullum dagu láhka gájbbet
F3 Romantihkalasj luonndoháldadiddje	Ællosujtto ja duohtak luonndo industrijjav vuosteldi
F4 Åvddånahttem ja ådå ájgge	Bieggafábmo vaddá barggosajijt, el-fámov ja åvddånimev
F5 Koloniála joarkka	Konflikta mij dálla l tjuodtjelam, la boados stáhta histåvrålasj vierredagojs sámij vuosstij, ja vierredago vil joarkeduvvi udnásj ga biejve.
F6 Rijddo ja vuosstálasstem	Stuojmme l ienemusát protestierima birra, ij val iesj ássje birra
F7 Ruoná kolonialissma	Ruoná målssom gærddot dålusj kolonijja minsstarijt ådå duobddágijn
F8 Ruhtadibme/investierim	Bieggafámov máhttá riekknit: krávnå, el-fábmohatte ja buohto
F9 Javlli njuolgadusájt li tjuovvum	Sij gudi li biggim ietja miejnniji njuolgadusájt li tjuovvum ja lájtov hilggu.
F 10 Ietjá, ælla definieriduvvam	Aneduvvá gå e aktak dajs ietjá avtset rámmajs hieba

Gávnajma guokta rámma gå kåvddijma artihkkalijt ma ettjin hieba dajda kategorijjajda majt lijma árabut dahkam: økonomijjalasj rámma ællosujto birra æládussan, ja rámma manna sij gudi biggiji ietja barggovuogesa bælosti. Goappátja biejaduvvin kåvddågirjjáj. Rámma oadtjun dájt namájt: *Dálkádakhiehte* (F1), *Riektástáhttarijddo* (F2), *Romantihkalasj luonndoháldadiddje* (F3), *Åvddånahttem ja ådå ájgge* (F4), *Koloniála joarkka* (F5), *Rijddo ja vuosstálasstem* (F6) ja *Ruoná kolonialissma* (F7), ja ájn dat guokta rámma maj gávnajma ietja, *Ruhtadibme/investierim* (F8) ja *Javlli njuolgadusájt li tjuovvum* (F9), duodden *Ietjá*, ælla definieriduvvam (F10). Gå galgajma materiálav analysierit, de

dagájma kåvddågirjev manna lidjin rámma ja kultuvrrapáhke. Álgos gæhttjalin guovtes dav kåvddit. Ja de gæhttjalijma dav moaddi dáhtámasjijna giellamodellajn sihkarastátjit vuohke lij luohtedahtte. Mihttijma guovte láhkáj makta máhttá analijsajda luohtedit: man buoragit guokta kåvddågievle aktij hiebajga, ja man buoragit dáhtámasjijna hiebajga aktij ulmutja fasihttaj. Goappátja mihto lidjin badjelin dábálasj ráje ma li muodugasj guoradallamijn. Valla kåvddåtjálle ettjin guorrasa guovte rámmaráját hárráj: vihtta artihkkala gahttjin rájá nali *rijdo ja vuosteldime* ja *riektástáhttakonflikta* gasskaj, ja niellja *riektástáhttakonflikta* ja *koloniála járka* gasskaj (tabælla 1). Gietjav dajs avtse rámmajs tabellan li ásaduvvam dutkamij nali sáme rievtesvuodaj ja luondoressursaj rijdoj birra. *Ruhtadibme/investierim* (F8) ja *Javlli njuolgadusájt li tjuovvum* (F9) farra gávnnuj iesj materiálan, guovte sierra vuoge milta. Dá guokta vuosedi sijá dåbdijduvvam posisjåvnå rijdon: vuostasj la dádjadus bieggafábmotsieggima hárráj, ja nuppen vas dahkke ietjas bælos ietjas vuoge gáktuj. 14 artihkkala ettjin hieba makkirak rámma sisbælláj. Aktisasj dájda la ij aktak dajs válde åvddån gatjálvisáv sáme rievtesvuodaj birra, mij dajt aktse ietjá rámmajt aktij tjadná. Dat guosská aj *Javlli njuolgadusájt li tjuovvum* (F9), man diehti dav adnep sierra rámman vájku da dássju akti ihtá mijá materiálan. Akta ja sæmmi artihkal máhttá aktivisierit moadda rámma avta bále. Muhttijn dåhkkit ja hilggu artihkal iesj rámmalogihkav nuppe åvddåj: 99 artihkkalin ålles 316 artihkkalijs (31 prosenta) la dákkár rámmavuosstebielle. Akta buojkulvis la kommentárratjálos mij dåhkkit dálkádakhiedev duogátjin *dálkádakhiehte* (F1), valla ja de tjielggasit hilggu dav sivvan rievtesvuodaj gártjedibmáj. Artihkal iesj tjadná dav *Ruoná kolonialissmaj* (F7) (Klassekampen, biehtsemáno 14. biejve 2024).[1]

5.4 Båhtusa

Åvddål gå vuosedip gåktu rámma materiálan, de vuosedip åbbålasj gåvåv gåktu artihkkala juohkási medijáslájaj milta juogeduvvin (figuvrra 1). Rijkaavijsas boahtá bielle materiálas (158 artihkkala, 50,0 prosenta). Ja de tjuovvu regiåvnålasj ja bájkálasj avijsa (106 artihkkala, 33,5 prosenta). NRK la tjállám 28 artihkkala (8,9 prosænnta), ja sáme medijá Ságat ja NRK Sábme tjoahkkáj 24 artihkkala (7,6 prosænnta). Aktugasj medijáj gaskan la Adresseavisen tjielggasit stuorámus, 54 artihkkalij, ja Klassekampen 28 artihkkalij, Fosna-Folket ja Nettavisen 24 artihkkalij ja VG 20 artihkkalij.

[1] Large Language Model, LLM

Figuvrra 1. Gåktu 316 artihkkala li aktugasj mediják milta juogeduvvam.

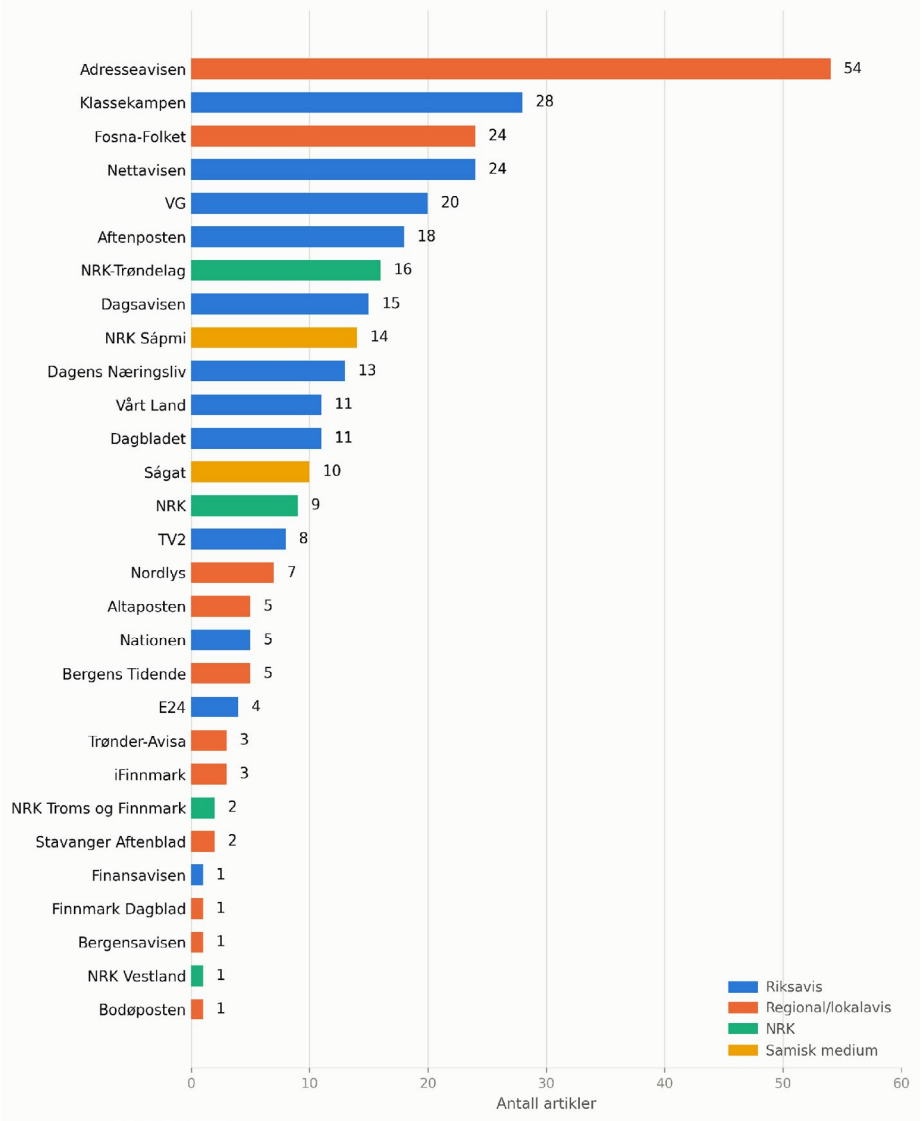

Juogadibme mijá ráddjiduvvam materiálan ij máhte majdik subtsastit dan birra gåktu åbbålasj medijágåbttjåm Fovse ássjes juogeduváj mediják gaskan. Valla dat vuoset ássje tjuovggiduváj juohkka sajen, ja regiåvnålasj ja bájkálasj medijá Trøndelágan ja Fovsen, gånnå lij rijddo, berustin viehka ednagav ássjes. Dat iesj aktu la duohta miellagiddis gávnadis.

Dagu badjelin tjielggijma, de lip Fovse-tjállusijn gávnnam aktse dålkkumrámma. Juohkka rámma vásstet niellja gatjálvisájda: Mij la gássjelisvuohta? Guhtimusj jali mij la sivvan? Makkir árvoj birra l sáhka? Ja gåktu dáv gássjelisvuodav tjoavddep? Tjielggasamos gávnos la tjielgas: *Riektástáhttarijddo* (F2) gávnajma lij badjelasj gålmadis oasse materiálas (114 artihkkala). Dát rámma aktan *rijdo ja stuojmme dáhpádusá* (76 artihkkala) lij vargga guokta gålmadisá oasse materiálas (gåvådis 2). Dát la ájnnasamos majt gávnajma.

Divna ietjá l dan birra dádjadit manen la návti ja majt dát merkaj.

Gåvos 2. Fovse ássje 2015-2024 medijágåbttjåma tjielggidusá rámma.

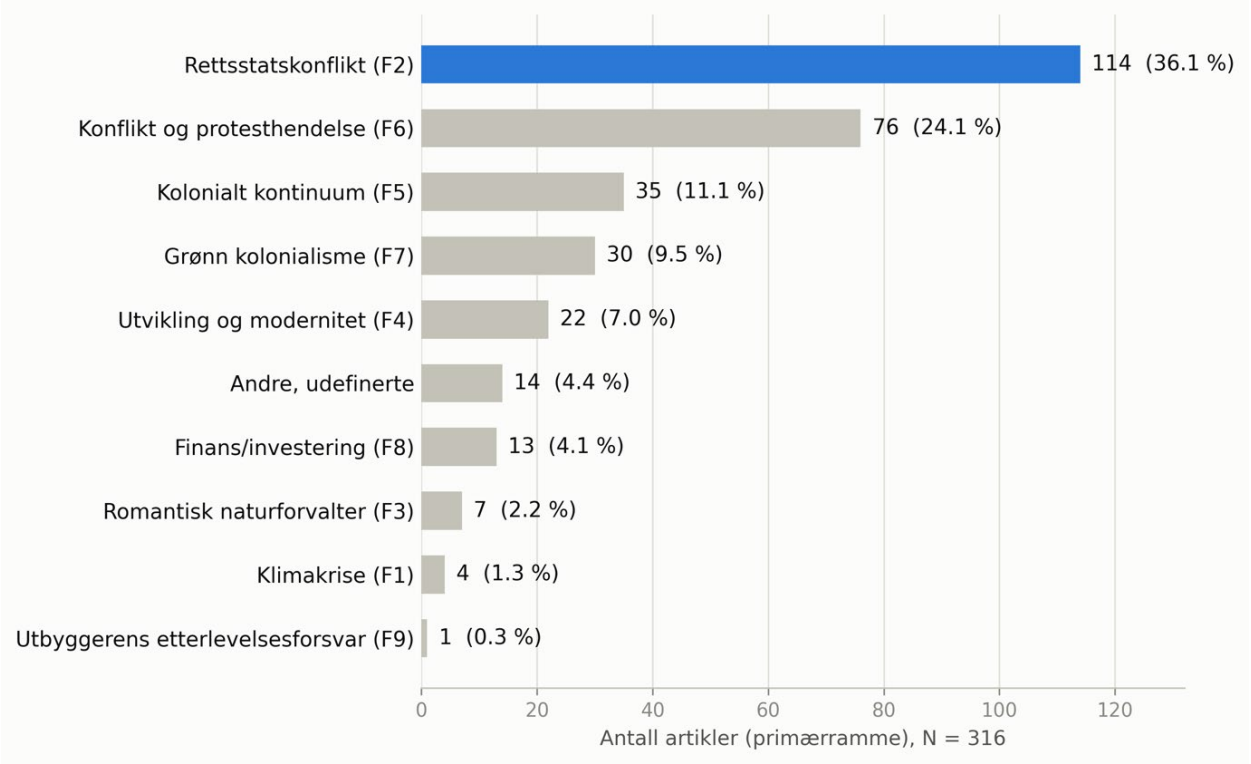

Figuvrra 2 vuoset vijddásappot da gietjav ietjá dálkkumrámma aneduvvi viek binnep gå da guokta dábálabmusa, valla goappátja rámma ma dálkkuji Fovse ássjev koloniála kontækstaj li buoragit åvdåstuvvam. Rámma ma guosski økonomijjaj ja åvddånibmáj e heva aneduvá. Imájdallap ajtu manen dálkádakhiehte ij álu nammaduvá. Dan birra tjállep ienebut vuollelin.

Gåvos 3. Artihkkalij tjuolldem ájgegávdan 2015-2024 N=316

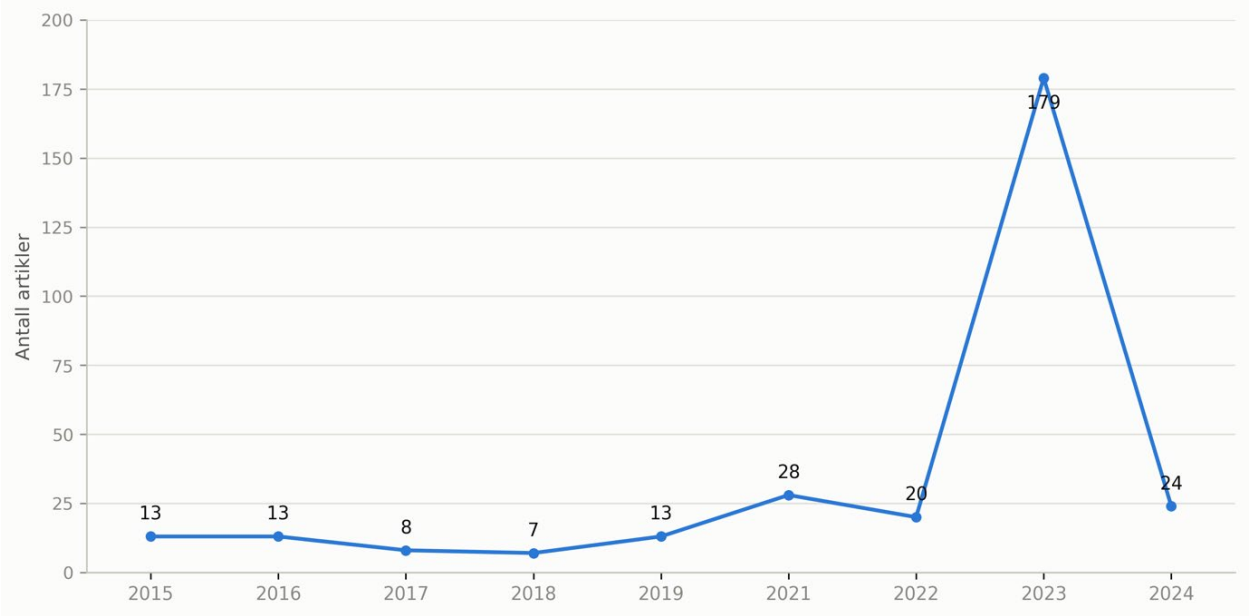

Gåvos 3 vuoset gåktu gåbttjåma vijddudahka åvddånij ájge milta. Ássje oattjoj vehi berustimev ålles dan ájgegávdan majt åtsådijma, valla Fovse-stuojmme tjielggij dav stuorra lassánimev mij bådij jagen 2023.

Gå artihkkalijt juohkep jagij milta, de materiálla juogeduvvá gålmå oassáj (gåvos 4). Jagen 2015 ja jagen 2016 lij medijágåbttjåmin ienemus såhka Fovse-fábmoásadusá ruhtadile ja prosjevta åvddånime birra. Dat subtsas dan rámma birra mav lip gåhtjudam *ruhta/ investierim* ja *åvddånibme ja modernitiehtta*. Dán ájgegávdan ij lim vargga mige sámij rievtesvuodaj birra.

Gåvos 4. Fovse ássje rámma, jage milta (2015-2024). N=316

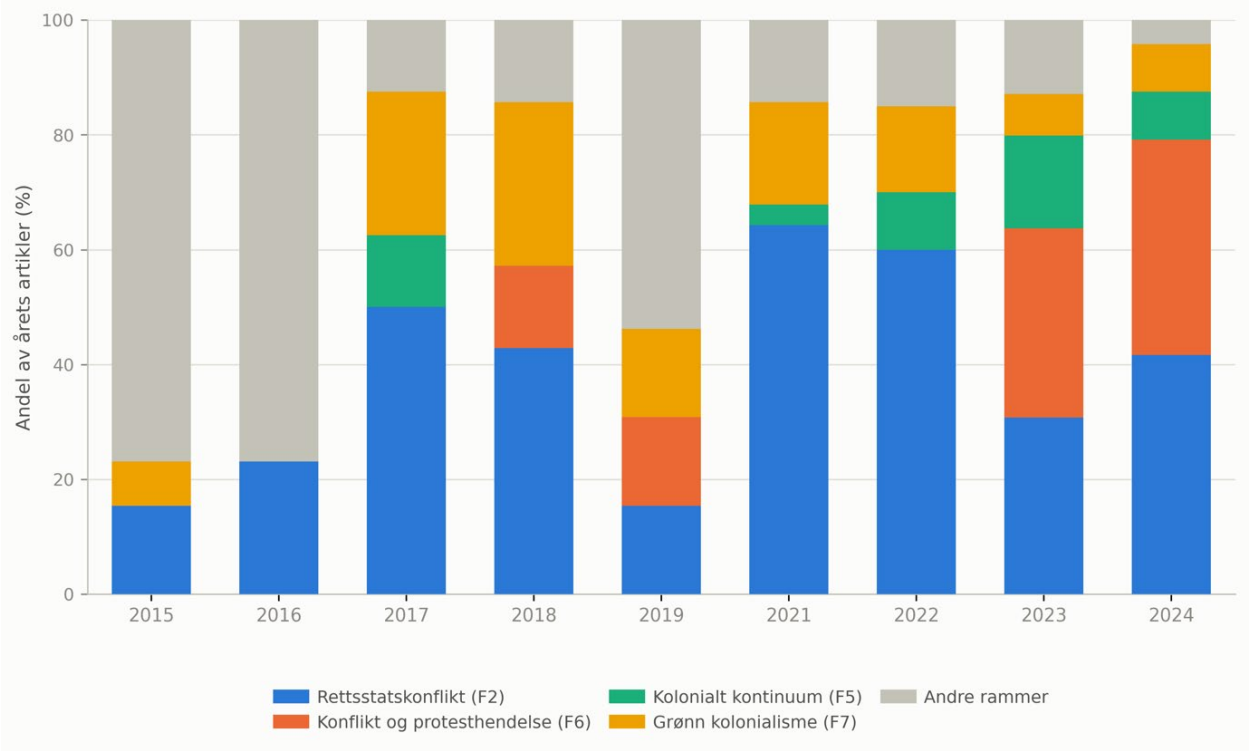

Jage 2017 rájes tjielggasit rievdaj: ássje subtsastuvvá *Riektástáhttarijddon* (F2), gånnå riektáprosessa lidjin guovdátjin farra gå vuosteldibme jali journalista berustibme. Alemusrievtá duobbmo 2021 gålgådismános nanni dáv: Dan jage lidjin 28 artihkkala, 18 dajs lij *riektástáhttakonflikta* ájnnasamos vuojnnon. Jagen 2023 lidjin ienemus artihkkala tjoahkkáj ålles ájgegávdan 2015-2024: 179 artihkkala, ienep gå då gávtsen ietján jagen tjoahkkáj. Jagen 2023 lidjin 55 medijáássje ma subtsastuvvin *Riektástáhttarijddon* (F2), valla huoman ij lim dát ienemusát aneduvvam rámma dán jage. *Rijddo ja vuosstálasstem* (F6) lij rámma mij ienemusát aneduváj jagen 2023, 59 artihkkalij. Dalloj gå medijá diededin gå departementajt rubmahij stieggijin, de ihtin då moadda *rijddo- ja vuosteldime* ássje (F6). Sæmmi båttå vuojnnep ienebut gå adnin buojkuldagájt ma dålkkuduvvi *riektástáhttarijddon* (F2), ja *Koloniála joarkkan* (F5).

Analijssaj lij dát fásaminsstar viek ájnas: Sáme rievtesvuoda ettjin boade åvddån Vuona ådåsmedijáj artihkkalijn, danen gå aktivista gájbbedin dav. Båhtin gå duobbmoståvlåj diehti ettjin desti máhte garvvet. Dát ieredibme l mierrediddjen juohkka ássjij mij tjuovvu: Journalistihkka ittjij vállji iesj Fovse ássjev gåvvidit rievtesvuodarijddon. Journalistihkka oattjoj *Riektástáhttarijddo* (F2) gárvvásin dagáduvvam, ja dat buoragit hiebaj dajda njuolgadusájda ma juo gávnnujin, danen journalista adnin dav.

5.5 Guokta kultuvrrasubttsasa stáhtajn guovdátjin

Analijsan ij la huoman ájnnasamos dat gåktu rámma juohkási, ájnat mij daj vuolen la. Nammadam lip juo dålkkumrámma e boade dåssju dassta majt njuolgga tevstas máhttep låhkåt. Álu dá sjávodis ævto ma ælla javladuvvam, dahki rámmav man baktu låhkke dádjat. Akta avtagerdak buojkulvis: gå artihkkalin tjuodtju «stáhtta l lágav mæddám», de la tjuottjodus duodalasj danen gå mij juo jáhkkep Vuonarijkka l riektástáhtta. Ja de adnep dat la ájnnasik duodalasj gå stáhtta iesj lágav mæddá. Dát jáhkko, ij iesj tjuottjodus, gåhtjudip kultuvrrapáhkken (Van Gorp 2007). Gå dáv ájádallamvuogev adnep, de vuojnnep Fovse tjállusa li tsieggiduvvam guovte dáttja subttsasij nali ma guhkev li læhkám oassen sijá kultuvras. Dá guokta subttsasa gávnnuji 60 prosentan ålles 316 medijáássjijs.

Riektástáhta subtsas, mij boahtá medijásisanos manna *Riektástáhttarijddo* (F2) la oajvverámma: Riektávuogádahka la låhpalasj tjoavdos sosiála rijdoj tjoavddemij. Stáhta legitimitiehtta l tjanáduvvam dasi gå dat tjuovvu ietjas duobbmoståvlåjt. Jus stáhtta l ietjas álmmuga rievtesvuodajt mæddám de oadtju aktugasj ulmusj buohttidusáv ieme láhkáj. Nubbe l vuosteldimsubtsas (Gitlin, 1980), mij artihkkalijn gávnnu gå *rijddo ja vuosstálasstem* (F6) la oajvvetiebmán. Dán subttsasin la stáhtta neutrála báhkojådediddje mij sivijla årdnigav stivrri. Vuosteldibme aneduvvá ærránibmen dábálasj demokratijjalasj oassálasstemis, ja dáhpádus – nappu Fovse-aksjåvnå – la juoga maj birra medijá diededi, farra gå gujddimus mav árvustalli.

Dáppe adnep mij kultuvrrapáhke ájádallamav vuosedittjat analijsa ájnnasamos gávnnusijt: guokta subttsasa maj goappátjijn la stáhta guovdátjin. Riektástáhta subtsas la Vuona riektávuogádagá birra, ja mij la dajna riekta ja boasstot. Vuosstálasstema subtsas vuoset Vuona stáhtav dakkárin mij mierret mij la loahpe ja mij ij la loahpe dahkat. Vuosstálasstema subtsas vuoset Vuona stáhtav dakkárin mierret mav besa ja i besa dahkat. Ij avtanik subttsasin la sáme álmmuk, sáme duobddága jali sáme politihkalasj gájbbádusá guovdátjin. Fovse rijddo subtsastuváj degu juojddá mav Vuona stáhtta bierri dahkat, árvustaláduvvam Vuona njuolgadusáj milta.

Ij la dåssju sáhka journalismas mij lij vinjok. Fovse tjállusijn bådij åvddån vuodulasj ja buorre máhtulasjvuohta juridihka birra. Artihkkalij analijssa vuoset sáme jiena, sihke institusjåvnå ja aktugasj ulmutja, oadtjun sajev 42 prosentajn artihkkalijs (133 ålles 316 artihkkalijs), álu ietjasa bágoj: Dajs lidjin 72-79 % njuolgga sitáhta, majt journalista ællim ietja tjállám. Nágin artihkkala li kommentára ja vuojno iehtjáda vas ságájdahttema sáme oassálasstij. Dav tjuodtjelij oasen gehtjadip. Valla da kultuvralasj rámma ma gåbttjåmav strukturierijin, dahkin sámij rievtesvuodaj rahtjamav vejulasjvuohtan Vuonarijkkaj gehtjatjit ietjas spiedjilin, farra gå rijddo manna sáme álmmuk lij oajvveulmusj. Dát sieradus merkaj ålov: medijáj gåbttjåm vuostasj gatjálvisá milta vaddá ietjá almulasj dádjadusáv gå gåbttjåm mij la dagáduvvam nuppát gatjálvisá milta, vájku sisadno ienemusát la dat sæmmi.

5.6 Álkkep la dålusj vierrevuoda birra tjållet gå dálásj «ruodná» rijdo birra

Manen bessin vissa lágásj lájto bieggafámo tsieggimis ådåsijda álkkebut gå iehtjáda? Vásstádus la la sieradus guovte vuoge gaskan gåktu sæmmi vierredagojt tsuojggi. Ájnas ja ådå gávnos la dan guovte rámma aktijvuoda birra. Goappátja li iemeálmmukrievtesvuodaj birra ja sámij bielev válldi rijdon, *Koloniála joarkka* (F5) ja *Ruoná kolonialissma* (F7), ja vuogádahka mij stáhtav guovdátjij biedjá. Goappátja rámma gávnnujin almulasj ságastallamin ålles ájgegávdan 2015-2024. Ittjij aktak dajs sjatta mierrediddjen, valla dajt adnin viek iesjguhtik láhkáj ja siváj diehti. Dat sieradus la jur majt mijá guoradallam vuoset.

Koloniála joarkka (F5), mij vuododuvvá guovte ássjij nali; dárojduhttema árbbe ja histåvrålasj kolonijjadille Vuona stáhta ja sáme álmmuga gaskan, gehtjat maŋus guovlluj. Dat gávnná dálásj rijdo siváv vássám ájgen, mav Vuona institusjåvnå dálla almulattjat li gåhtjudam rievtesferdugahttásin. Duohtavuoda- ja såbadimkommisjåvnnå vattij journalistajda fássta vuodov: almodit kommisjåvnå gávnnusijt, jali dålkkut Fovse-ássjev dan milta, ittjij gájbbeda journalissta váldij politihkalasj posisjåvnåv, majt Vuona institusjåvnå ællim ájn válldám. Danen máhtij dáv rámmav adnet ådåsássjijn, muhttijn journalista ietjas jienajn subtsastuváj danen gå dat vuosedij vierrevuodajda majt divna lidjin dåhkkidam, ja dat hiebaj riektástáhta logihkkaj.

Ruoná kolonialissma (F7), mij «ruoná målssoma» kritihka nali vuododuvvá joarkkan koloniála ressurssaávkástallamij iemeálmmugij territåvrån, gæhttjá åvddålijguovlluj. Dat ij vuoseda masik majt Vuonarijkka l juo javllam la boasstot. Farra hásstal dat juojddá mav Vuona politihkka adná árvov: dat «ruoná» enersjijja nuppástuhttem mij la gæjnno vijddásap boandásvuohtaj ja njunnjusj roallaj værålda dálkádakbargon. Dåhkkidit ruodná kolonialisma argumentav ij gájbbeda dássju Vuona stáhtta duolli histåvrålasj vigijt. Dasi duodden dat gájbbet stáhtta guodá juojddá mij la viek ájnas dasi jur dálla. Journalista tjuovvu dárkkelis njuolgadusájt bieledime hárráj. Sidjij la ållu ietjá ássje viehkkit vælggogisvuodajt ma rijkajgasskasasj dásen li dåhkkiduvvam ådåsmahtte enersjijjaj hárráj, iemeálmmugij ednam- ja tjáhtjerievtesvuodaj vuosstij, gå farra dássju diededit duobbmoståvllå l gávnnam lágajt li mæddám. Vuostasj gájbbet duobmov dikkes; dat nubbe ij dav gájbbeda.

Lågo tjielggasit vuosedi man båddnjot dát la. *Ruoná kolonialissma* (F7) la oajvverámma 30 ålles 316 medijáássjijs. Dajs li 18 tjáleduvvam dakkárijs gudi ælla journalista, dagu birásaktivista, sáme sebrudakoassálasste ja sáme institusjåvnå, ja 12 tjállusa li journalista tjállám, nappu 40 prosenta. Buohtastahtátjit: *Koloniála joarkka* (F5), rámma mij aneduvvá gå Fovse-ássje subtsastuvvá åvdep koloniála vierrevuoda joarkkan, gávnnap viehkkerámman 115 artihkkalin ålles 316 artihkkalijs, ja oajvverámma 35 artihkkalin. Dajs li journalista tjállám 18, nappu 51 prosænnta. Stuorámus oasse 2023-gåbttjåmis la tjanáduvvam dasi gå såbadimkommisjåvnå diedádus gálggiduváj. Båddnjot la gal, ja journalista ietja gaskosti goappátjijt rámmajt ålov, *Koloniála joarkka* (F5) vehi ienebut gå *Ruoná kolonialissma* (F7). Vuojnnep sæmmi

skándav gå gæhttjap gåktu subttsasa li subtsastuvvam: 83 prosenta artihkkalijs ma adni *ruoná kolonialismav* oajvvetiebmán, adni journalista ietjas subttsasav farra gå njuolgga sitáhtav. Gå buohtastahttep; dat la 74 prosænnta dajs artihkkalijs, ma adni *koloniála jårkav*. Dá guokta lågo e sæmmi ássjev mihtti: akta låhko subtsas guhti ajtu oajvverámmav anij, ja nubbe vas tjielggi gåktu dat subtsastuváj, berustik dassta guhtimusj lij dan duogen. Tjabu daj 18 artihkkalij gaskan gånnå soames ietjes gå journalissta iesj gåvvit *Ruoná kolonialismav* (F7), de li 13 medijátjállusa tjáleduvvam journalista ietjas subttsasin, farra gå njuolgga sitáhttan. Ietjá bágoj javladuvvam de subtsasti journalista álu ruoná kolonialisma argumentierima birra ietjasa bágoj, vájku álgos aktivissta jali institusjåvnnå dav javlaj. Gå dájt guovte rámmajt gehtjat materiála siegen ietján, de målssu oasse gáldojs ma ælla journalista viek ålov dan avtsen rámman. *Romantihkalasj luonndoháldadiddje* (F3) la stuorámus oasse, 86 prosenta (6 ålles 7 artihkkalijs), dan maŋŋela *Ruoná kolonialissma* (F7) 60 prosenta (18 ålles 30 artihkkalijs) ja *Åvddånahttem ja ådå ájgge* (F4) 55 prosenta (12 ålles 22 artihkkalijs). *Koloniála joarkka* (F5) ja *Riektástáhttarijddo* (F2) li birrusij gassko, 49 prosentaj (17 ålles 35 artihkkalijs) ja 36 prosenta (41 ålles 114 artihkkalijs). Nuppe gietjen gávnnap *Ruhtadibme/investierim* (F8) 31 prosentaj (4 ålles 13 artihkkalijs) ja *Rijddo ja vuosstálasstem* (F6) 1 prosentajn (1 ålles 76 artihkkalijs) – majt vargga dåssju journalista li tjállám. *Dálkádakhiehte* (F1, 4 artihkkala) ja *Javlli njuolgadusájt li tjuovvum* (F9, 1 artihkal) li ilá binná ássje vaj lågojt bierri ienebut dålkkut gå buojkulvissan. Minstar daj rámmaj gaskan ma li álggoálmmukrievtesvuodaj birra le tjielgas: madi ienebut rámma hásstal ájnnasamos riektástáhta ja vuosstálasstema dålkkumav, dadi ienep la aktivissta jali sáme institusjåvnnå, farra gå journalissta, guhti rámmav buktá tevsta sisi. Valla *rijddo ja vuosstálasstem*, dat rámma mij la oajválattjaj ietjasa perspektijva lagámusán, dav journalissta iesj vargga agev subtsas.

Ærádus vássám ja boahtte ájge gaskan vuoset gåktu journalistihka njuolgadusá bieledime hárráj hábbmijin gåktu Fovse ássje birra tjálatjin. Dåjmadiddje ettjin mierreda guodet ruoná kolonialisma argumentierimav. Argumænnta gájbbedij journalista galggin dahkat juojddá massta sijá ámmátkultuvrra åhpat galggi garvvet: javllat majt miejnniji ájggeguovddelis politihkalasj rijddoássjen. *Riektástáhttarijddo* (F2) baktu bessin dav garvvet. Journalissta máhtij tjállet Vuonarijkka lij ietjas njuolgadusájt mæddám, váni javllamis lij gus bieggafábmo buorre vaj nievrre. Ittjij gávnnu muodugasj tjoavdos «ruoná» kolonialisma argumænntaj. Boados, avtse jage rijdo maŋŋel, gå divna guovdásj aktera lidjin vájmmelit gæhttjalam rámmajt biedjat jåhtuj, lij stuoves, vájku ájn vehi mutták, tjuolldem: kritihkka mij maŋus guovlluj, subtsastuváj álu journalista ietjas jienajn, gå kritihkka mij gehtjaj åvddålijguovlluj, ja dat vuorjjábut subtsastuváj njuolgga.

5.6.1 Vuosstálasstema subttsasa dætto vuolen

Analijssa vuoset aj gå Fovse birra tjállin de muhtem mudduj boarkki journalistihka dábálasj tendensav, manna politihkalasj vuosteldibme gehtjaduvvá degu årdniga gássjelisvuohtan farra gå ássje manna li rievtugis gájbbádusá. Vuosstálasstema

gåbttjåmin la tendænssa sjåhtjat iesj vuosstálasstemav duogásjbælláj ja ståhtav dahkat mihtton makkir fábmodus la dábálasj. Journalistihkan gåhtjoduvvá dát vuohke álu 'vuosstálasstema paradigma' teorijjan (Gitlin, 1980). Dán ájádallamvuoge milta galggin OED-boadáldagá ja Stuoradikke vándardimlanjá okkupasjåvnå ja almulasj huodnahij blokkierima jagen 2023, subtsastuvvat sosiála ráfedibmen majt hæhttuj giehtadallat.

Sáme gájbbádusá gal dalloj aneduvvin binnep ájnnasin gå oadtjot ráddidusáv vas jåhtuj. Lågo vuosedi vehi ienep komplæksa ássjev. 28 artihkkala 76 artihkkalijs manna l oajvverámma *Rijddo ja vuosstálasstem* (F6) lij sissŋálasj nággodille: ståhtta åvddånbuvtij vuosstálasstemav sihkarvuohta- ja årdniktjuolmman, ja aktivista vas åvddånbuktin dav gájbbádussan lágalasj buohtov oadtjot. Dasi l álkke siváv gávnnat. Vuosstálasstema paradigma ævtot ståhtan la roalla loabálasj oajválattjan, ja vuosteldibme mihttiduvvá svahkastibmen dassta. Alemusrievtá duobbmo hieredij dáv: duobbmoståvllå lij juo sárnnum ståhta dahko lij loabedibme. Gå rijka alemus duobbmoståvllå l javllam siján la riekta de ij la ber javllat aktivista ber rijdov hållsjedi. Vuona journalista guovte kultuvralasj nårmaj gaskan ma li viek tjielggasa tjuodtjun: riektástáhtta, mij gájbbet duobmárij mærrádusá duodalattjat váldeduvvi, ja, mij gájbbet årdnik vas ásaduvvá. Ij lim makkirak tjielgga vuohke dáv rahtjamusájt tjoavddet. *Rijddo ja vuosstálasstem*-artihkkalijn li ållo rijdo, ja da li dán tjoavddemahtes dilemma merka.

Dát gávnos máhttá ienebut merkahit gå dåssju Fovse-ássjáj. Vuojnnet vuoset gå lágalasj mobilisierim ja álmmukvuosstálasstem avta buohta dáhpáduvvi, ájnnasit gå aktivista vuosteldi ståhtan systiema mættov mav duobbmoståvllå l juo mierredam, de vuosstálasstema paradigma hæboduvvá, berustik dassta majt journalista jali dåjmadiddje sihti. Gå duobbmoståvllå aktivistaj bielev doarjju, de dat vájkkut paradigma kultuvralasj vuoduj.

5.6.2 Mij vájlluj ja manen

Analijsan li guokta ramma ma li tjielggasit binnebut åvdåstuvvam oajvverámman. Dat vájkkut dasi gåktu gåbttjåmav dålkkup. *Dálkádakhiehte* (F1) la dåssju 1,3 prosenta ålles materiálas oajvverámman, 4 ålles 316 artihkkalijs, ja *Romantihkalasj luonndoháldadiddje* (F3) 2,2 prosenta, 7 ålles 316 artihkkalijs. Goappátja ramma li huoman dábálabbo gå da lågo vuosedi: jus aj riekknip artihkkalijt gånnå ramma l oasserámma, de lassán oasse 3,5 prosænntaj «*Dálkádakhiehte*» (F1) ja 12,3 prosænntaj «*Romantihkalasj luonndoháldadiddje*» (F3) gáktuj. Danen ij aktak rámmajs ållu vádnuna, valla goappátja li vuorjját oajvveássjen, ja jur dan diehti l árvvo dajt gehtjadit lagábut: vuordijma goappátja ramma galggin ienebut nammaduvvat materiálan.

Dálkádakhiehte (F1) vargga ij gávnnu, njuolgga tjanáduvvam dan sieradussaj mij la åvdep ja boahtte ájge gaskan, dagu lip åvddåla tjielggim. Ráddidusá almulasj argumentierim manen ettjin bieggaturbijnajt gajko, ij lim tjielggasit dálkádahkaj vuododuvvam: ståhttaráde Aasland ja ståhttatjálle Sæther vuosedijga dasi gå Alemusrievtá duobbmo sárnoj iesj konsesjåvnnåprosessav dåhkkidahtten, ij val konsesjåvnå ietjanis. Ulmme lij dakkár tjoavdos mij vielet sihke fábmobuvtadimev

ja ællosujto riektájt (Stuorradigge, 2023). Dát juridihkalasj giella huoman dahká ienebut gå dåssju jurisdiksjåvnåv: Sæmmiláhkáj gå *Riektástáhttarijddo* (F2) mijá materiálan journalistajda vaddá máhttelisvuodav bessat tjielgga vuojnov javllamis bieggafábmotsieggimij árvvotjuolmajda, de vásstediddje juridihkalasj argumentierim ráddidussaj vaddá máhttelisvuodav garvvet tjielgga dættov biedjat dálkádak- ja enersjijjapolitihkalasj ulmij sáme rievtesvuodaj vuoksjuj. Ihkap ij la diedulasj stratesjijja, valla vuoset gåktu riektástáhta rámma máhtti politihkav válldet ierit ássjes, berustik dassta guhti dav adná. Huoman ittjij dát sivva vargga åvvánis boade åvddån ådåsijn. Rámma *Ruoná kolonialissma* (F7), mij la *Dálkádakhiehte* (F1) spiedjil, manna l árvustallam ållu nuppe láhkáj dan hárráj mij la riekta ja mij la boasstot, vargga ij lim fáron ådåsijn. Sihke dálkádakrámma ma dåhkkidin ja ma tsuojggijin, vuorjját aneduvvin ådåsij oajvverámman. Sæmmi neutrála journalistihka logihkka mij buodot *Ruoná kolonialissma* (F7), buodot *dálkádahiedev* aj: goappátja gájbbedi journalissta árvustallá «ruoná målssomav», ja ådåsjournalistihkka konsekventa láhkáj ittjij dav dagá.

Gå *Romantihkalasj luonndoháldadiddje*-rámma (F3) vájllu, subtsas juojddá iehtjádav Vuona journalistaj kultuvra birra. Roosvall ja Tegelberg (2013, 2018) vuosedijga moadda medijá Nuorttarijkajn ja rijkajgasskasattjat åvddånbukti iemeálmmugijt romantihkalasj láhkáj luondo gáhttijiddjen. Dan diehti dát rámma álu åvddån boahtá gå la rijddo ællosujto ja industrijjalasj enersjijjatsieggimij gaskan. Mijá diedo e dav duodasta. Vuojnnep guokta vejulasj tjielggidusá, ep máhte avtak garvvet. Vuostasj la dáttja journalissma vuojnná sámijt politihkalasj akterran gej la fábmo juojddá dahkat, ij oassen luondos, ja navti li ienep nyánsa gå majt åvdep dutkam la vuosedam. Nuppe tjielggidus la ahte ietjá vuohke vuojnnemahttásin dahkat lij dåjman. Miehttseideologijja, nappu ájádus Vuona duottar- ja merragáddeluonndo ja la aktisasj Vuonarijka luonndo- ja kultuvrraárbbe ja (nav gåhtjoduvvam ålggoiellemárbbedáhpe) ittjij heva Fovsej tjanáduvá gå dán birra tjállin. Ietjá bágoj javladuvvam de sáme guovllo ittjij nappu aneduvá oassen dát aktisasj Vuona luonndoárbes, dagu ieneplåhkovuona ednama álu aneduvvi. Båhtusin lij sáme ettjin romantisieriduvá luondoháldadiddjen, ettjin gehtjaduvá dakkárin majt «mij» dáttja galgajma suodjalit.

5.6.3 Finansjournalistihkka parallælla láddon

Sæmmi bále gå rievtesvuoda rijdo birra li tjálatjam, de gávnnap artihkkalijt ma Fovse-fábmoásadusájt giehtadalli degu rudálasj árvvon: Statkraft-balánssa, majt investåvrå tjijnniji, gåktu fábmohadde vájkkut, ja kompensasjåvnå merustallama. Lågenangålmån artihkkalin la *Ruhtadibme/ investierim* (F8) oajvverámman, ålles ájgegávdan. Dá artihkkala juogadi dakkár kultuvrrapáhkev mij gåhtjoduvvá pragmatihkalasj økonomijjalasj rasjonalissma, logihkka mij ij vatte sajev rievtesvuoda vidjurijda ja ij dárbaha sajev vaddet. Dán rámma sissŋelin dádjaduvvá rijddo hieredussan ressursaj ávkástallamij. Hieredus galggá mihttiduvvat ja buohttiduvvat, ij rievtesvuoda mæddon mij galggá njuolggiduvvat. Dát gávnos la ájnas, sihke vuoge ja sisano gáktuj. Dáv rámmav ejma

gávna åvdep guoradallamijn, valla dat åvddån bådij masjijna analijsas. Dán metåvdå dagi lulun dá artihkkala sjaddam nággiduvvam juogu de *Åvddånahttem ja ådå ájgge* (F4) jali *Riektástáhttarijddo* (F2), ja goappátja lulun boasstot dakkár láhkáj mij ij lim hiehpat analijssaj ietján. Sæmmi guosská *Javlli njuolgadusájt li tjuovvum* (F9), mij la oajvverámma dássju avtan artihkkalin materiálan: Fosen Vind guládallamjådediddje vásstet jagen 2017 sadjásasj suohkanoajve tsuojggidusájda. Sivvan manen rámma åvvánis gávnnu, gå ham nav vuorjját vuohttu, iesj ietjanis juojddá giehttu: dahkke oattjoj, jali váldij, viek binná máhttelisvuodav ietjas barggovuogev bælostit njuolgga ådåsijn. Valla ep máhte vissásit javllat jus dát la mijá materiála sivva, vaj lij gus sijáj vuojnno gudi dájt biggijin mij ittjij vieleduvá.

5.7 Dágástallam ja konklusjåvnå

Analijsas li guokta båhtusa. Vuostasj la makkir gatjálvisá gatjáduvvi, ja mij vásstedik báhtsá gå *Riektástáhttarijddo* (F2) la oajvverámman. Gå dát rámma aneduvvá, de subtsasti medijá Fovse-rijdo subttsasav návti: gássjelisvuohtan lij tsieggim lij boados boasto ássjegiehtadallamis, ja ællosáme vijmak dårjav oadtjun dikkes. Valla sæmmi båttå dat guodá stuoráp gatjálvisáv váni vásstedimes: le gus åvvánis riektá bieggaturbijnajt tsieggit sáme boatsojguohtomguovlojda, berustik dassta man rievtes ássjegiehtadallam la læhkám. Dát ij dárbaha liehket journalistaj sivva. Dánna l sáhka iesj riektástáhta subttsasa birra: nav guhkev gå rievtesferdukvuodav dádjadip ahte dat merkaj lágav tjuovvot, de gáhtu gatjálvis le gå iesj láhka, jali politihkka mij lágav tjadát, rievtesferduk. Fovse ássje dáv viek tjielggasit vuoset. Alemusriektá nannij konsesjåvnnåmærrádus lij loabedibme. Huoman ij lim da nuoges bieggafábmotsieggimav ganugahtátjit. Lágav mieddin, valla politihkka jårkij.

Nubbe boados la uriektesferdugisvuohta boahtte ja åvdep ájge kolonijja kritihka gaskan dávk gærddoduvvá boahtte rijdujn ruodná enersjijja tsieggima bále Vuonarijka sáme guovlojn. Nav guhkev gå «ruoná» målssom bissu aktijva politihkalasj ássjen, ja journalistihka neutrála njuolgadusá tjavgga bissu, de bissu kritihkka ruoná kolonialisma vuosstij låhkkij vuojnoj tjállusijn, vájku man buoragit vuodustuvvam dat la. Histåvrålasj rievtugisvuoda gájbbádusá ma maŋus guovlluj gehtjadi, ájnnasit da ma li kommisjåvnåj diedádusájda jali dikkij mærrádusájda vuododuvvam, oadtju álkkebut sajev ådåsbielijn.

Analijsas ájn báhtsi guokta gatjálvisá, majt vijddásap dutkam bierri tjielggit. Vuostasj: *Romantihkalasj luonndoháldadiddje* (F3) vargga ij boade åvddån materiálan. Dát máhttá juogu vuosedit látte journalistihkka válldá sáme politihkalasj dåjmalasjvuodav duodaj, jali sáme guovllo tjielggasit ij aneduvá oassen láttij duobddágijs. Nubbe: *Rijddo ja vuosstálasstem* (F6) vuosstálasstema paradigma l vargga boarkkanam. Le gus dát juoga mij la sierralágásj dáttja journalistaj kultuvran, vaj la gus da ienebut dábálasj mekanissma mij dáhpåduvvá gå dikke ja álmmuga vuosstálasstem æjvvali avtabuohta? Goappátja gatjálvisá li ájnnasa dasi gåktu galggap dán guoradallama gávnnusijt dålkkut gå buohtastahttep muodugasj guoradallamijda ietjá rijkajn.

5.8 Oajválattjajda oajvvadusá

1 Journalistihka ja medijáj hárráj

- Nannit åhpadusáv sáme kultuvra, sebrudagá ja rievtesvuodaj birra vuodo- ja alep åhpadusán, vaj máhttovánesvuoda binneduvvi ja tjuovvolit Duohtavuoda- ja såbadimkommisjåvnå oajvvadusájt.
- Nannit máhtov iemeálmmugij ja iemeálmmugij rievtesvuodaj birra, sihke åbbålattjat ja ájnnasit sámij birra, ***vuonarijka journalisstaåhpadusán***: Studenta hæhttuji oahppat «bieledis» juridihkalasj rámma ij merkaha ahte ij gávnnu aktak gehtjadimguovllo – dat la gehtjadimguovllo ietjanis, dakkár mij systematihkalattjat biedjá dættov stáhta institusjåvnåj vuosstij, tjabu dalloj gå aneduvvá stáhtav moajtátjit. Rievtesvuoda tjuolma máhtti subtsastuvvat moatte kultuvralattjat sajájduvvam subttsasij baktu, ja daj gaskan välljit mierret guhti vuojnunagi le rijdo morálalasj oajvveulmusj.
- Sáme journalisstaoahpov nannit

2. Dálkádak- ja enersjijjarievtugisvuoda gáktuj

- Nannit máhtov iemeálmmukrievtesvuodaj birra almulasj háldadimen, sierraláhkáj suorgijn ma sáme guovloj ressursajt ávkástalli.
- Hábbmit ævtojt duohta ságastallamijda, avtaárvulasj guládallamij ja duohta máhtoj gaskostibmáj sáme rievtesvuodaj åmastiddjij gaskan
- Garvvet árabut jåhtuj biedjamijs ja biejsstemijs majt ij máhte duollit maŋŋela

Referánsa:

Båld, M. (2025). Climate Change and the Green Transition: Double Burden for Indigenous Sámi Reindeer Herding Communities. *Ethics and Social Welfare*, *19*(3), 217-235.

Cambou, D. (2024). The significance of the Fosen decision for protecting the cultural rights of the Sámi Indigenous people in the green transition. In D. Cambou & Ø. Ravna (Eds.), *The Significance of Sámi Rights. Law, Justice, and Sustainability for the Indigenous Sámi in the Nordic Countries* (s. 52-71). Routledge.

Chong, D., & Druckman, J. N. (2007). Framing theory. *Annu. Rev. Polit. Sci.*, *10*(1), 103-126.

Ellingsen, H. S. (2024). The Temporal-Political Dimensions of Green Colonialism through Wind Power Development at Fosen, Norway. *Human Arenas*. doi: 10.1007/s42087-024-00450-1.

Entman, R. M. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, *43*(4), 51-58.

Escobar, A. (1995). *Encountering Development: The Making and Unmaking of the Third World.* Princeton University Press.

Fjellheim, E. M. (2024). *Resisting unfinished colonial business in Southern Saami reindeer herding landscapes: Struggles over knowledges, worldviews, and values.* UIT The Arctic University of Norway]. Tromsø. https://hdl.handle.net/10037/35231

Gamson, W. A. (1989). News as Framing: Comments on Graber. *American Behavioral Scientist*, *33*(2), 157-161.

Gitlin, T. (1980). *The whole world is watching: mass media in the making & unmaking of the New Left*. University of California Press.

Goffman, E. (1974). *Frame analysis: an essay on the organization of experience*. Harvard University Press.

Høyesterett. (2021). *Vedtak om konsesjon til vindkraftutbygging på Fosen kjent ugyldig fordi utbyggingen krenker reindriftssamenes rett til kulturutøvelse. Høyesteretts dom 11. oktober 2021, HR-2021-1975-S (sak nr. 20-143891SIV-HRET, sak nr. 20-143892-SIV-HRET og sak nr. 20-143893SIV-HRET).* https://www.domstol.no/globalassets/upload/hret/avgjorelser/2021/oktober-2021/hr-2021-1975-s.pdf

Jaakkola, J. J. K., Juntunen, S., & Näkkäläjärvi, K. (2018). The Holistic Effects of Climate Change on the Culture, Well-Being, and Health of the Saami, the Only Indigenous People in the European Union. *Current Environmental Health Reports*, *5*(4), 401-417.

Josefsen, E., & Broderstad, E. G. (2024). Hvordan forstå fornorskningspolitikkens formelle sluttpunkt? *HEIMEN*, *61*(4), 311-328.

Kuokkanen, R. (2026). Culturalization as a governance logic: Reconciliation in Norway. *International Political Science Review*, *0*(0), 01925121261427412. doi.org/10.1177/01925121261427412

Matthes, J., & Kohring, M. (2008). The Content Analysis of Media Frames: Toward Improving Reliability and Validity. *Journal of Communication*, *58*(2), 258-279.

Mósesdóttir, L. (2024). Energy (in)justice in the green energy transition. The case of Fosen wind farms in Norway. *Technology in Society*, *77*, 102563.

Nilsson, R. (2021). *Att bearkadidh. Om samiskt självbestämmande och samisk självkonstituering* Stockholms universitet]. Stockholm.

Normann, Susanne. 2021. “Green colonialism in the Nordic context: Exploring Southern Saami representations of wind energy development.” *Journal of Community Psychology* 49 (1):77-94.

Osakada, Y. (2025). Pitfalls of the green transition: Towards a genuine understanding of the right to free, prior and informed consent of the Indigenous peoples. *Polar Science*, *44*, 101119.

Roosvall, A., & Tegelberg, M. (2013). Framing climate change and indigenous peoples: Intermediaries of urgency, spirituality and de-nationalization. *The international communication gazette*, *75*(4), 392-409.

Roosvall, A., & Tegelberg, M. (2018). *Media and transnational climate justice: Indigenous activism and climate politics*. Peter Lang.

Sara, I.-A., Tsetsura, K., & Skogerbø, E. (2026). Communication Strategies of the Fovse Activists: Telling the Story of the Fovse Case Protests in the Nordic Public Sphere. *International Journal of Strategic Communication*, 1-16.

SFK. (2023). *Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med forsoningspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner*. Stortinget.

Skogerbø, E., Habbestad, A. D., Fjærli, M. R., & Josefsen, E. (2024). Sannhets- og forsoningskommisjonen i mediene. *Mediehistorisk Tidsskrift*, *21*(42), 12-39.

Stortinget. (2023). *Skriftlig spørsmål fra Lars Haltbrekken (SV) til olje- og energiminister Terje Aasland*, besvart 16. februar 2023. https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qnid=79247

Van Gorp, B. (2007). The Constructionist Approach to Framing: Bringing Culture Back In. *Journal of Communication*, *57*(1), 60-78.